

Második díjazott

A HÁZSONGÁRDI TEMETŐ

MAGYAR ÖRÖKSÉG

A Házsongárd Európa egyik legrégebbi temetője; neve, fogalma immár a kultúrtáj része, darabja, egy kultúra jól ismert, tisztelettel övezett tartományát jelenti. Különböző lejtős hegyoldal Kolozsvár felett, s ki tudja, volt-e köze holmi nyulas-kertekhez, avagy csak a német szóban rejlő zsongáshoz, valami egyéb, rejtelmesebb módon. Nem La Tene, nem Neander-völgy se hallgatható lelőhely - hanem még „élő” temető, hivatalosan is négy évszázados folytonossággal működő siralomvölgy és panteon egyben.

A Házsongárd ma összefüggő ritkás szálerdő, a lombok koronája mindenütt összeér felette; ám a XIX. század közepén, egy acélmetszet bizonyossága szerint, valahonnan a Bölöni Farkas Sándor síremléke tájáról még rá lehetett látni a városra.

Házsongárd legrégebbi írott alakját Szabó T. Attila *Erdélyi Szótörténeti Tárának* IV. kötetében így találjuk: „1573: az Harsongardbely zeolek Myveltetesereis eo k. legjen gongiok Ne pwztullianak ely”.

Ki ne ismerné Áprily Lajos híres versét (*Tavasza a Házsongárdi Temetőben*), mely Apáczai Csere Jánosnak állít emléket, s így kezdődik: „A tavasz jött a parttalan időben / s megállt a házsongárdi temetőben. / Én tört kövön és porladó kereszten / Aletta van der Maet nevét kerestem.” Tört köveken és porladó kereszteken mi is a magyar és egyetemes művelődéstörténet nagy alakjainak neveit keressük, emléküket idézzük. A kolozsvári hegyoldal évszázados temetkezőhelye a Házsongárd, mint minden ősi temető, nemcsak az elmúlás színhelye, hanem a kultúra gyűjtőhelye, több mint négy évszázad történelemkönyve is. Itt a sírja vagy némely esetben már csak az emlékoszlopa többek között Szenczi Molnár Albertnek, Apáczai Csere Jánosnak, Tótfalusi Kis Miklósnak, Jósika Miklósnak, Kós Károlynak, Dsida Jenőnek, Szilágyi Domokosnak is. A természetben és a történelemben látszólag az elmúlás uralkodik: pusztulnak a fejfák, a sírkövek, idővel

elporladnak még az emberi csontok is. Csak az élet különféle területein végzett alkotómunka és annak emlékezete örök. A Házsongárd a jeltelen elmúlás dacos cáfolata, szellemi öröksége nem csupán Erdély múltjának sugárzó emlékműve.

Érdeklődési köre és alapos műveltsége révén Gaal György évtizedek óta egyike az erdélyi magyar kultúra, történelmi tudat mentorainak. Első volt, aki a háború utáni évtizedekben, az 56 körüli események miatt lebukott, viaszosított nemzedék után határozottan napirendre tűzette például a Házsongárd kérdéskörét. A *Korunk* folyóiratbeli közleménye a hatvanas, hetvenes évek fordulóján kialakuló, új lapokkal és nemzetiségi kiadóval erősödő erdélyi szellemiségben elhatározó értékű volt. Kántor László fényképeivel illusztrált, Budapesten megjelent *Házsongárd* könyvünk térképrészének is ő a szerzője, csak neve, a kiadó hibájából méltánytalanul, rejtve maradt. Azóta a Házsongárról és más helytörténeti témáról számos könyve, kiadványa, tanulmánya látott napvilágot. Méltán fordul felé is a figyelem, amikor ezeknek az eredményeknek az elismeréséről lehet szó. Nemkülönben a tettek mezején, a szervezés és újjáépítés terén oly kiemelkedő szerepet vivő Gergelyné Tőkés Erzsébet, a Házsongárd Alapítvány értelmi szerzője, valamint tudós történészünk, a református egyházi levéltár lelke, Sipos Gábor felé, akik másokkal együtt a nagy múltú emlékhely jelenében eluralkodó lehetetlen állapotok ellen felléptek.

A nemzetek s a kultúrák is porból lettek. A Házsongárdban még együtt van múltunknak a Teremtő keze ügyébe rendezett pora. Nemegyszer bányászhattunk elő belőle tartásunkhoz mentő megoldásokat. Az életről is szentebb és súlyosabb megtartó emlékezet bármikor előkerülhet belőle általad Uram. Csak megmaradjon! Áldás legyen minden gesztuson!

Lászlóffy Aladár

költő, író

